

Ideja zajednice prisutna je – kad je riječ o zapadnoj kulturi i civilizaciji – već u najranijim promišljanjima odnosa između čovjeka i šireg konteksta njegova pojedinačnog i grupnog opstanka. Tijekom posljednjih dvaju stoljeća ona je intenzivno zaokupljala društvene znanosti, zauzimajući posebno važno mjesto u sociologiji. Unatoč činjenici da je bila jednim od središnjih socioloških koncepata, ideja zajednice, međutim – poput niza drugih značajnih ideja – nikad nije uspjela zadobiti neko posve neprijeporno, općeprihvaćeno značenje. Naprotiv, prelamajući u sebi raznovrsne društvene, političke, ekonomske, kulturalne i druge silnice i prijepore, pojam zajednice kao da se posve ispraznio od sadržaja i značenja te tako postao svojevrsnom teorijskom himerom. Unatoč takvu razvoju, ideja zajednice se nakon razdoblja relativne nevidljivosti vratila na scenu. U uskoj povezanosti s nekim drugim intrigantnim idejama i/ili konceptima koji su odnedavno također privukli značajnu pozornost društvenih i humanističkih znanosti i disciplina – poput „povjerenja“, socijalnog kapitala ili civilnog društva – ona je iznova izronila na površinu u aktualnim filozofskim, sociološkim i političkim debatama.

Razlozi toga izranjanja mnogovrsni su. Zacijelo nisu u krivu oni koji drže da među njih, primjerice, valja ubrojiti postmoderna strujanja posljednjih nekoliko desetljeća, sve izraženije globalizacijske procese, stvaranje i narastanje interneta, porast svijesti o ekološkoj problematici i sve izraženija nastojanja oko implementacije konkretnijih programa održivosti, utjecaj recentnijih političkih projekata nadahnutih (po tko zna koji put) idejom „trećega puta“ itd. Svi su ti, a i neki drugi, ovdje nespomenuti, razlozi diljem svijeta rezultirali aktiviranjem potrage za korijenima, buđenjem potrebe za definiranjem i učvršćivanjem identiteta te osvješćivanjem, čini se, neiskorjenjive potrebe za pripadanjem. Možda upravo ovom posljednjem – potre-

bi za pripadanjem – treba pripisati najveće značenje. Jer upravo se ta potreba, unatoč svojoj važnosti, čini najradikalnije osporenom u nesigurnim uvjetima modernosti, pa bi, dakle, u današnjoj „popularnosti“ (ideje i prakse) zajednice valjalo prepoznati ponajprije „odgovor na krizu solidarnosti i pripadanja, koja je pogoršana i istodobno izazvana globalizacijom“ (Delanty, 2006: 1, 2). Međutim, globalizacija je tek posljednji, a nikako jedini uzročnik jačanja privlačnosti zajednice. Glavni „krivac“ jest, zapravo, sama modernost, odnosno moderna epoha, koja je, prema Delantiju, iznjedrila tri velika prevrata koji su proizveli glavne diskurse zajednice: (a) Američku i Francusku revoluciju, (b) industrijalizaciju s kraja 19. stoljeća i, na koncu, (c) tekuću eru globalizacije (Delanty, 2006: 2). Svaki je od tih triju prevrata rezultirao osebujnim načinima tematiziranja zajednice, istodobno je afirmirajući i dovodeći je u pitanje.

Kako god, bilo bi vrlo teško osporiti tvrdnju da ideji zajednice pripada iznimno važna uloga pri sociologijskoj deskripciji ljudskih života u modernom društvu. Zbiljske zajednice, naime, funkcioniraju kao kompleksna životna polja unutar pojedinih društava, kao „objekti regeneracije, participacije i intervencije“ (Day, 2006: x), koji presudno oblikuju živote pojedinaca i njihove složene, nestalne odnose spram drugih pojedinaca, grupa i institucija. Svi ti oblici „uporabe“ zajednice neizbježno otvaraju i temeljna društvena pitanja, poput onih o uključenosti ili isključenosti iz važnih društvenih odnosa i procesa, odnosu između posebnih i općih interesa, distribuciji društvene moći itd. To su velika pitanja sociologije, ali i drugih društvenih znanosti. Unatoč tome, zajednica kao da neprekidno bježi od znanstvenog pogleda. Iako u njoj treba prepoznati „jedno od najvažnijih i najzanimljivijih polja u društvenim znanostima“, ona ipak „na određene načine... ne postoji“ (Lyon, 1999: xi). Tvrdnju kako ona *ne postoji*, treba, naravno, uzeti *cum grano salis*. Jer, kako je već spomenuto, danas ne postoji neka općeprihvaćena definicija zajednice. Postoje, međutim, raznovrsni oblici zbiljskih zajednica i mnoštvo znanstvenih (i neznanstvenih) ideja i koncepcija zajednice. Fenomenu zajednice pristupa se na raznolike načine, vođeno raznovrsnim motivima i ambicijama, unutar različitih spoznajnih i socijalnih okvira i pristupa. Ako i postoji nešto što je zajedničko tako različitim pristupima i koncepcijama, to je, čini se, tek „ideja da se zajednica tiče pripadanja“ (Delanty, 2006: 4). Ako je to točno, ako se zajednica, dakle, bitno tiče upravo te temeljne (i modernim životom dramatično osporene) čovjekove potrebe, onda je zacijelo na mjestu i tvrdnja da taj „nezgodan koncept“

(*tricky concept*) (Day, 2006: xi) ima budućnost u društvenim znanostima.

Da bismo bolje razumjeli i temeljitije analizirali zajednicu, njezine pojavne oblike, strukturne značajke, razvojnu dinamiku i potencijale, u prvom dijelu ove knjige predstaviti ćemo neke od najpoznatijih sociologijskih koncepcija i empirijskih studija zajednica, koje su ostavile neizbrisiv teorijski i metodologijski trag u sociologiji. U drugom ćemo dijelu knjige tematsko-problemski kompleks zajednice dobro promotriti iz *okolišne* perspektive, obraćajući posebnu pozornost odnosima (ili, ako se hoće, dijalektici) lokalnog i globalnog, humanog i ne-humanog, kulture i prirode. U fokusu našeg propitivanja naći će se niz raznolikih tema – revitalizacija lokalnih identiteta i lokalnih kultura, potencijali lokalne zajednice u promicanju i ostvarivanju integralne održivosti i biokulturalnog diverziteta, upravljanja rizikom, rodna problematika itd. Sve te teme neće iscrpiti jedva pregledan konceptualni i empirijski univerzum zajednice, ali će uvjerljivo prikazati njezine nemale, strategijski važne potencijale u nimalo lakom, ali neodgodivu poslu dostizanja do pojedinačnog i kolektivnog okolišno osviještenog ponašanja.

Temeljna zadaća i namjena ove knjige nije donošenje konačnih i definitivnih zaključaka o zajednici niti sugeriranje univerzalnih recepata za postizanje održivosti na lokalnoj razini, nego ukazivanje na inspirativnost i kompleksnost pojma zajednice u teorijskom smislu te prikazivanje njezina nevjerojatnog potencijala ne samo glede planiranja i implementacije održivih razvojnih programa nego i s obzirom na svakodnevno prakticiranje održivosti.